

**MOGUĆNOSTI I TENDENCIJE RAZVOJA
ISTARSKO-PRIMORSKE SUBREGIJE**

**Raspoloživa investicijska sredstva kao mjera razvoja
poljoprivredne proizvodnje**

Prema postavljenim zahtjevima poljoprivredne proizvodnje i raspoloživim kapacitetima ove subregije, te uz ostale odgovarajuće faktore i uslove proizvodnje i uz različite iznose raspoloživih investicionih sredstava dobivena su četiri optimalna rješenja. Tako dobivena optimalna rješenja daju podlogu za ocjenu mogućeg rasta, kretanja i pravce razvoja poljoprivrede ove subregije. Raspoložive investicije po rješenjima kretale su se, u određenim granicama, te su uz veća moguća ulaganja omogućila bolje korištenje kapaciteta, povećanje intenziteta i produktivnosti rada, što je rezultiralo boljim finansijskim rezultatom.

Tabela 7 — Ostvarenje finansijskog rezultata uz različito angažiranje investicijskih sredstava

Rješenje	Angažirana investiciona sredstva	Finansijski rezultat
I	0,4 milijarde	—5,702 milijarde
II	3,— milijarde	7,360 milijardi
III	6,— milijarde	8,108 milijardi
IV	8,64 milijarde	8,531 milijarda

Prvo optimalno rješenje s neophodnim minimalnim investicijama, koje osiguravaju zadovoljenje postavljenih zahtjeva u modelu i daju optimalno rješenje, ne osigurava pozitivni finansijski rezultat i pokriće obračunatih osobnih dohodaka u visini 70 din po satu na društvenom i 50 din po raspoloživom satu privatnog sektora. Međutim, drugo optimalno rješenje s povećanjem angažiranih investicijskih sredstava za nešto više od dvije i po milijarde din daje strukturu poljoprivredne proizvodnje koja pokriva negativni finansijski rezultat, ali osigurava još i osjetno povećanje pozitivnog finansijskog rezultata. Dalji povećani iznosi investicijskih sredstava od tri milijarde za treće rješenje donosi samo blago povećanje finansijskog rezultata. Povećanje investicije za nešto više od dvije i po milijarde za četvrto rješenje donosi neznatno povećanje finansijskog rezultata u odnosu na treće rješenje. To su razlozi zbog čega se treće i četvrto rješenje može posmatrati ravnopravno, što se tiče finansijskih efekata. Međutim, upravo, treće i četvrto rješenje potkrepljuje činjenicu, da se usmjeravanje povećanja razvoja jedne regije mora sagledati sa više aspekata i dati izbor više varijanti, kako bi se uz što manja ulaganja dobili što veći ekonomski efekti i što optimalnije iskoristili raspoloživi kapaciteti, te ispunili ostali zahtjevi subregije.

Iz tabele 2 vidljivo je kako su se raspoložive investicije locirale po sektorima vlasništva pojedinim investicionim zahvatima i proizvodnjama za

Tabela 8 — Struktura angažiranih investicija obzirom na različitu raspoloživost investicijskih sredstava

Angažirane investicije u	R J E Š E N J E				ukupno društveni	ukupno društveni	IV pri- vatni	ukupno				
	I društveni	II društveni	III društveni	IV društveni								
Oranice	0,8	76,1	76,9	4,3	22,1	26,4	2,0	12,6	14,6	3,3	10,2	13,5
Plastenici	—	—	—	0,5	0,3	0,8	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	0,3
Vocnjake	—	—	—	2,8	8,7	11,5	1,3	4,4	5,7	1,—	3,—	4,—
Vinograde	—	—	—	—	—	—	—	10,5	10,5	3,—	8,—	11,—
Livade i pašnjake	—	8,8	8,8	0,5	17,9	18,4	0,3	12,—	12,3	3,4	8,4	11,8
Ukupno zemljište	0,8	84,9	85,7	8,1	49,—	57,1	3,8	39,6	43,4	10,9	29,7	40,6
Govedarstvo	—	10,5	10,5	—	15,1	15,1	—	8,—	8,—	—	5,2	5,2
Svinjogojstvo	—	—	—	—	17,3	17,3	—	18,2	18,2	—	12,6	12,6
Ovčarstvo	3,5	0,3	3,8	0,3	3,3	3,6	0,8	26,2	27	0,4	38,8	39,1
Peradarstvo	—	—	—	—	6,9	6,9	—	3,4	3,4	—	2,4	2,4
Ukupno	3,5	10,8	14,3	0,3	42,6	42,9	0,8	55,8	56,6	0,4	59,—	59,4
stočarstvo	4,3	95,7	100	8,4	91,6	100	4,6	95,4	100	11,3	8,7	100
SVEUKUPNO												
Apsolutni iznosi raspoloživih investicija u 000 din	18.300	401.390	419.690	251.608	2748372	3000000	276446	5723554	6000000	970498	7666003	8636501

pojedino rješenje. U svim optimalnim rješenjima ulaganje investicionih sredstava u privatni sektor proizvodnje je dominantno, pa iznosi u tri rješenja čak iznad 90 %, a samo u četvrtom je ispod 90 % raspoloživih investicionih sredstava. Od angažiranih investicija u društveni sektor, glavnina se odnosi na biljnu proizvodnju, osim u prvom rješenju, gdje su apsolutni iznosi investicija relativno mali, pa ulaganje u ovčarsku proizvodnju čini glavni iznos utrošenih investicija. Zatim je karakteristično da se u prvom rješenju, neophodnog minimuma investicija angažira oko 86 % za povećanje i uređenje oraničnih površina i tek mali dio od oko 9 % za investicije livada i pašnjaka i oko 14 % za stočarsku proizvodnju. Daljim povećanjem iznosa raspoloživih investicija po rješenjima pada relativno učešće investicija u biljnu proizvodnju u odnosu na prvo rješenje, ali se apsolutni iznos povećao, tako da indeks povećanja iznosi po rješenjima 476, 724 i 975. U početnim koracima ulaganja, što znači s nižom masom raspoloživih sredstava prioritet ulaganja ima biljna proizvodnja, a to znači da ima i veću ekonomsku efikasnost. Povećanjem iznosa sredstava i uz dovoljnu raspoloživost, relativni iznosi biljne proizvodnje blago opadaju, a rastu iznosi za stočarsku proizvodnju na oko 57 i 60 % u trećem i četvrtom rješenju.

Apsolutni iznosi investicija kod nekih grana proizvodnje skoro su identični za drugo, treće i četvrto rješenje. Tako voćarska proizvodnja postiže svoj maksimum investicija u drugom rješenju i to ostaje isto kroz treće i četvrto rješenje. U stočarskoj grani identične iznose investicija ima peradarska proizvodnja za tri rješenja, a također i govedarska proizvodnja za drugo, i četvrto rješenje uz neke promjene u trećem rješenju. Međutim, glavninu povećanja investicija od prvog rješenja nosi ovčarska proizvodnja, tako da u odnosu na prvo rješenje koje ima vrlo malo ulaganje indeksi povećanja su ogromni i iznose po rješenjima 688, 10.234 i 21.356. Tako da, povećane investicije (u iznosu od 2,636.501.000 din) od trećeg na četvrto rješenje angažira ovčarska proizvodnja, čak sa oko 66 %, što je vezano i za povećana ulaganja u intenzifikaciju pašnjaka. Imajući u vidu visinu uloženi sredstava trećeg i četvrtog rješenja, te razlike u ekonomskim efektima, mogli bi konstatirati da povećanje razvoja ovčarske proizvodnje iznad nivoa trećeg rješenja ne daje adekvatne ekonomske rezultate.

Kompletnijim pregledom korištenja kapaciteta i razvoja ratarske i stočarske proizvodnje po rješenjima dobit ćemo jasniju sliku o mogućnostima i najoptimalnijim procesima razvoja ove regije. Kako su se povećana ulaganja sredstava s ostalim ekonomskim i proizvodnim faktorima, te raspoloživim i ograničavajućim resursima regije, odrazili na konkretan obim, intenzifikaciju i razmještaj po sektorima vlasništva biljne i stočne proizvodnje dat ćemo ukratko u daljoj analizi.

Mogućnosti razvoja biljne i stočne proizvodnje i izvori zadovoljenja potreba stanovništva

Struktura korištenja zemljišta, a s tim u vezi i kretanje stočarskih kapaciteta ovisi ne samo o raspoloživim sredstvima za investicije, nego i o potrebama stanovništva, raspoloživim kapacitetima i drugim proizvodnim re-

Tabela 9 — Moguća struktura korištenja raspoloživih površina

	R	J	E	Š	E	N	J	E	II
			druš-	I	ukupno		druš-	II	
			tveni	pri-			tveni	pri-	
				vatni				vatni	
Krušne žitarice			—	3.520	3.520		—	15.585	
Bijele stoč. žitarice			1.817	17.566	19.383		4.994	9.342	
Kukuruz			—	4.251	4.251		—	8.683	
Krumpir rani			974	10.000	10.974		479	19.521	
Djet. + lucerka			1.326	20.881	22.207		632	—	
Ost. krmno bilje			334	39	373		220	1.307	
Povrće ljetno			1.000	11.310	12.310		1.000	11.310	
Plastenici			—	—	—		15	15	
Voćnjaci novi			—	—	—		239	2.011	
Vinogradi novi			—	—	—		—	—	
Ukupno			5.451	67.567	73.018		7.579	67.774	
Voćnjaci sadaš.			361	3.716	4.077		361	3.716	
Vinogradi sadaš.			1.356	9.220	10.576		1.356	9.220	
Zimsko povrće									
Livade prirodne				5.016	5.016			19.424	
Livade prev. u paš.			1.006	27.533	28.538				
Livade u veći intenzitet			765	601	1.366		1.771	13.726	
Prodaja livada									
Ukupno livade			1.771	33.150	34.921		1.771	33.150	
Pašnjaci neorganiz.			29.293		29.293		29.293	5.994	
Pašnjaci prirodni			15.907	26.000	41.909				
Pašnjaci intenz.							14.902	21.013	
Pašnjaci Primorja prirodni				61.000	61.000			5.000	
Pašnjaci Primorja intenz.				6.500	6.500			62.500	
Ukupno pašnjaci			45.202	93.500	138.702		44.195	94.507	

sursima, te o proizvodno-ekonomskim prednostima regije za neke proizvodnje.

Već u prvom optimalnom rješenju uključuju se svi raspoloživi ugari privatnog sektora u proizvodnju, dok se u društvenom sektoru uključuju sa svega 11 % od raspoloživih ugara. U drugom optimalnom rješenju ugari se obrađuju u svim raspoloživim kapacitetima, a povećanje društvenih oranica kupnjom livada od privatnog sektora, tek u četvrtom rješenju s maksimalnim iznosom investicija.

Orijentacije i tendencije proizvodnje u svim rješenjima je na proizvode, koji u kontinentalnom dijelu zemlje imaju sezonski karakter. To je rani krumpir, koji se izvršava u postavljenom maksimumu u svim rješenjima

ukupno	društveni	III privatni	ukupno	IV društveni	privatni	ukupno
15.585	—	15.585	15.585	—	17.320	17.320
14.336	4.994	7.666	12.660	5.106	1.974	7.080
8.683	—	5.332	5.332	—	1.250	1.250
20.000	—	20.000	20.000	—	20.000	20.000
632	1.052	367	1.429	1.247	7.498	8.745
1.527	279	3.166	3.445	320	3.941	4.261
12.310	1.000	11.320	12.320	1.000	11.210	12.210
30	15	15	30	15	15	30
2.250	239	2.011	2.250	239	2.011	2.250
—	—	2.312	2.312	664	2.543	3.207
75.353	7.579	67.774	75.353	8.579	67.774	76.353
4.077	361	3.716	4.077	361	3.716	4.077
10.576	1.356	9.220	10.576	1.356	9.220	10.576
19.424						
15.497	1.771	33.150	34.921	1.771	32.150	33.921
					1.000	1.000
34.921	1.771	33.150	34.921	1.771	33.150	34.921
35.287	29.293		29.293			
35.915	14.902	29.507	44.409	44.195	29.507	73.702
5.000						
62.500		65.000	65.000	—	65.000	65.000
138.702	44.195	94.507	138.702	44.195	94.507	138.702

osim u prvom. Jasno je, da su proizvodno-ekonomski uvjeti oni faktori, koji ovoj kulturi daju prednost u odnosu na ostale proizvode. Povrće je također proizvod, koji je u svim rješenjima na maksimalnim granicama proizvodnje. Sve povrće je bilo potrebno ograničiti u normalne okvire planiranih potreba stanovništva i uvoza van regije. Kako je ljetno povrće, a naročito zimsko, koje ima na raspolaganju dovoljne količine površina, također kultura sa dominantnim proizvodno-ekonomskim prednostima u ovoj regiji, potrebno ga je bilo ograničiti po vrstama, ali i po sektorima vlasništva.

Novi nasadi voćnjaka, iako zahtijevaju znatne investicije svojim proizvodno-ekonomskim rezultatom uključuju ovu proizvodnju na oranice sa maksimalnim površinama na oba sektora vlasništva. Međutim, daleko nepo-

Tabela 10 — Bilansi proizvodnje i potrebe regije za I i VI rješenje u q

	R J E Š E N J E						
	I				II		
	društveni	Privatni		Ukupno	društveni	Privatni	
	naturalni	intenzivni			naturalni	intenzivni	
Krave — pašno-košni sistem	1300	23150	100	24550	1300	19511	13639
— Krave tele							
Krave - kocentr.							
Tov teladi							
110—150 kg			4207	4207			5092
— telad							
150—220 kg							5092
Tov junadi	3000		1800	4800	3000		1800
Dotov teladi do 220 kg konc.							5092
Krmače - proiz. prasadi	40	15309		15349	40	360	15526
Tov svinja		92572		92572		117310	71885
Ovce	16000	152276		168296	16000	135000	8042
Tov janjadi	57801		688	58489	35209		23721
Kokoši - jaja + meso	215600	800000		1015600	215000	469510	
Brojleri	200000			200000	200000		4300000
Konji		1440		1440		1440	

voljniji položaj imaju novi vinogradi, koji se uključuju na oranice djelomično tek u trećem rješenju samo na privatnom sektoru, a kompletno moguće površine na oba sektora, tek u četvrtom rješenju s obiljem investicija.

Krušne žitarice u prvom optimalnom rješenju zauzimaju vrlo male površine, tako da podmiruju potrebe stanovništva sa svega oko 9 % (vidljivo iz tabele 11), ali u daljim rješenjima što nije za očekivati, zauzimaju znatne površine te uz intenzifikaciju proizvodnje podmiruju ukupne potrebe stanovništva.

Žitarice vezane za stočnu proizvodnju naročito u prva dva rješenja s niskom proizvodnošću na privatnom sektoru, iako sa znatno angažiranim površinama ne podmiruje stočarske potrebe u cijelosti, pa je znatne količine potrebno uvesti. Povećanjem intenziteta proizvodnje, površine se apsolutno smanjuju, te se bez obzira na povećanje broja svinja i ovaca uvoz žitarica po obimu smanjuje.

Obim površina pod voluminoznom stočnom proizvodnjom varira iz rješenja u rješenje, što ovisi o broju i strukturi stoke, intenzitetu proizvodnje, te načinu korištenja livada i pašnjaka. Naime, potrebe voluminozne hrane

Ukup- no	druš- tveni	III Privatni		Ukup- no	druš- tveni	IV Privatni		Ukup- no
		natu- ralni	inten- zivni			natu- ralni	inten- zivni	
24550	1300	25329	3639	30268	1300	19611	3639	24550
5092			7093	7093			5092	5092
5092			7093	7093			5092	5092
4800	3000		1800	4800	3000		1800	4800
5092			7093	7093			5092	5092
15926	40	360	20573	20973	40	360	20573	20973
189195		2200	247560	249760		2200	247560	249760
159042	16000	135000	196420	347420	16000	135000	386110	537110
58930	190800			190800	155210		168370	323580
684510	215000	469510		684510	215000	469510		684510
4500000	200000		4300000	4500000	200000		4300000	4500000
1440		1440		1440		1440		1440

osim pašnjaka, bilansira se zajednički sa oranica i livada i bez obzira na sektor proizvodnje. Bazu za razvoj stočarske proizvodnje daju postojeće livade i pašnjaci uz obaveznu nadopunu koncentrata bilo iz vlastite proizvodnje ili uvoza ukoliko je to ekonomski opravdano.

Osim toga, pašnjačke površine i njihovu proizvodnju smo posebno bilansirali, obzirom na velike razlike u prirodnim i mogućim potencijalima proizvodnje. Tako smo ekstenzivne pašnjake Primorja i otočkog dijela izdvojili za ovce mlječnog tipa skromnijih zahtjeva na ishranu i Istarski dio većih prirodnih potencijala za goveda, ali i ovce jačeg tipa s većim zahtjevima na ishranu.

Na bazi raspoloživih kapaciteta proizvodnje i naprijed iznesenih postavki uz određene zahtjeve ispunjenja minimuma neke vrste stoke, te uz naprijed iznešena raspoloživa investiciona sredstva i proizvodno-ekonomsku konkurenciju sa drugim proizvodima, dobili smo optimalna rješenja broja grla po sektorima vlasništva.

U ovoj subregiji (što se odnosi uglavnom na Istarski dio) proizvodnja mlijeka u prvom rješenju zadovoljava potrebe stanovništva sa oko 58 ‰, a

Tabela 11 — Pregled uvoza, zadovoljenja potreba stanovništva i viškovi pr

	R J E Š E N J E						
	Podmire- nje iz vlastite proizvod.	Uvoz	I Ukupno potrebe stanov- ništva	Višak	Podmire- nje iz vlastite proizvod.	Uvoz	II Ukupno potrebe stanov- ništva
Krušne žitarice (brašno)	46157	471280	517437	517	517437		517437
Kukuruz (brašno)		30545	30545		30545		30545
Povrće — ukupno	468835		468835	3456400	468835		468835
Krumpir	357277		357277	709080	357277		357277
Voće	48586	391350	439936		398036	41900	439936
Grožđe	323512		323512	110378	323512		323512
Goveđe meso	38380	77835	116215		44517	71698	116215
Svinjsko meso	75081	49020	124101		124101		124101
Ovčje meso	15653		15653		15653		15653
Perad meso	23351	76719	100070		58419	41651	100070
Mlijeko u hekt. sa pre- rađevinama	563378	416290	979668		601608	378060	979668
Jaja u 000 kom	119481		119481	46269	119481		119481

1) Ovaj pregled ne daje kompletnu materijalnu bilansu svih proizvoda regije, jer su obuhvaćeni samo proizvodi, koji su vezani za potrebe stanovništva, a osim toga nije obuhvaćena biljna i stočna reprodukcija, gubici i zalihe.

ostale potrebe ovisne su o uvozu, kao i govedsko meso, sa još nešto većim % od mlijeka.

Uz povećana ulaganja investicija i uz osiguranje krmne baze dobar dio pretapa se u visokoproduktivne krave, tako da u četvrtom rješenju proizvodnja zadovoljava potrebe stanovništva. Tovovi junadi nalaze se samo u intenzivnoj proizvodnji u svim rješenjima, ali sa blagim porastom u drugom i četvrtom rješenju uz nešto značajniji porast broja u trećem rješenju, koji smanjuje uvoz mesa od oko 67 % u prvom rješenju na oko 54 % ukupnih

oizvoda¹⁾

	Podmire- nje iz vlastite proizvod.	Uvoz	III Ukupno potrebe stanov- ništva	Višak	Podmire- nje iz vlastite proizvod.	Uvoz	IV Ukupno potrebe stanov- ništva	Višak
	517437		517437		517437		517437	
	30545		30545		30545		30545	
3470200	468835		468835	3470200	468835		468835	3467600
2420200	357277		357277	2376500	357277		357277	2400600
	398036	41900	439936		398036	41900	439936	
110378	323512		323512	321448	323512		323512	438838
	53677	62538	116215		44517	71698	116215	
	124101		124101		124101		124101	
	15653		15653	10291	15653		15653	45646
	58419	41651	100070		58419	41651	100070	
	892906	86762	979668		979668		979668	
	119481		119481		119481		119481	

potreba u trećem rješenju. Konkurentniji položaj za razvoj od govedarske proizvodnje ima ovčarska proizvodnja, koji se očituje preko indeksa porasta od 206 i 319 za ovce i 326 i 553 za janjad u trećem i četvrtom rješenju. Tako da je to jedina stočarska proizvodnja, koja u svim rješenjima zadovoljava potrebe stanovništva regije, a u posljednja dva rješenja ima i znatne viškove proizvodnje mesa. Pošto je položaj ovčarske proizvodnje povoljniji od govedarske, kada se maksimalno iskoriste slabo produktivni pašnjaci Primorja i otočja, ova proizvodnja se proširuje na Istarski dio, koji ima prirodne uvjete i za govedarsku proizvodnju.

RAZVOJNE MOGUĆNOSTI DALMATINSKE REGIJE

Na temelju izrađenog modela i navedenih pretpostavki razvoja u prethodnom poglavlju izrađeno je devet varijantnih rješenja. Razlike između dobivenih rješenja bazirale su se prvenstveno na razlikama u raspoloživim investicijama. U cilju dobivanja realnijih rješenja morali smo međutim mijenjati i neke druge pretpostavke u modelu. Kako se pomoću modela vrši izbor proizvodnje u uvjetima ograničenih sredstava, kriterij za izbor jeste ukamaćenje dodatnih investicija. Zbog relativno loših cijena za grožđe, na temelju tih ekonomskih kriterija nijedno dobiveno rješenje nije predviđalo daljnji razvoj podizanja novih vinograda. Kako dalmatinska regija zbog prirodnih uvjeta ima određene komparativne prednosti za razvoj vinogradarstva smatrali smo nužnim da u projekciji budućeg razvoja predvidimo porast novih vinograda uz pretpostavku da će se u narednom periodu morati poboljšati ekonomski uvjeti proizvodnje grožđa. Rađene su i varijante sa većim i manjim brojem tova svinja i brojlera. Kako svi bilansi proizvodnje pokazuju da je ta proizvodnja ovisna o uvozu koncentrata iz drugih regija, smatrali smo da to ograničava rast tih proizvodnji u dalmatinskoj regiji. Na temelju tih pretpostavki dajemo pregled izabranih triju rješenja i to: prvo rješenje sa 597940000 dinara investicija, drugo rješenje sa 400000000 d. U oba ova rješenja razvoj vinogradarstva uvjetovan je ekonomskim uvjetima za razvoj. Treće prikazano rješenje sa 1550100000 din investicija u kome je razvoj vinogradarstva stimuliran poboljšanim uvjetima privređivanja.

Dobivena struktura investicionih ulaganja po tim rješenjima pokazuje da bi prva ulaganja trebalo usmjeriti na uređenje zemljišta i podizanje voćnjaka privatnog sektora, a zatim na povećanje i uređenje zemljišta na društvenom sektoru. U drugom rješenju značajna investicijska sredstva angažirana su za intenzifikaciju biljne proizvodnje na individualnom sektoru i razvoj specijaliziranih mljekarskih farmi. Treće rješenje značajna sredstva izdvaja za uređenje površina društvenog sektora, te intenzifikaciju proizvodnje na privatnom sektoru, razvoj voćarstva i vinogradarstva na društvenom i privatnom sektoru te razvoj govedarstva, ovčarstva i peradarstva na specijaliziranim gospodarstvima individualnog sektora (tab. 1).

Takva investicijska politika odrazila bi se naravno na način korištenja zemljišta, na razvoj stočarskih kapaciteta kao i na proizvodnju i tržišne viškove dalmatinske regije. Pregled korištenja zemljišta dati su u tab. br. 2.

Iz tabele je vidljivo da sa porastom sredstava značajno rastu površine društvenog sektora. Za strukturu površina karakteristična je visoka zastupljenost pod zimskim ljetnim povrćem i staklenicama, koji su u stvari ograničeni mogućnostima plasmata. Razvoj voćarstva i vinogradarstva dolazi do izražaja tek kada investicije nisu ograničene i u poboljšanim ekonomskim uvjetima za razvoj vinogradarstva, što govori o niskoj marginalnoj efikasnosti ulaganja u te grane proizvodnje. S povećanjem investicija raste i intenzitet korištenja obradivih i poljoprivrednih površina. Dok je u prvom rješenju intenzifikacija u ratarskoj proizvodnji neznatna, u drugom rješenju 29 % površina individualnog sektora trebalo bi biti obuhvaćeno intenzivnom i suvremenom proizvodnjom. U trećem rješenju takva proizvodnja trebala bi

Tabela 2 — Mogućnost korištenja zemljišta

	Društveni	Pri- vatni	Ukup- no	R j e š e n j a	Društveni	Pri- vatni	Ukup- no	Društveni	Pri- vatni	Ukup- no
Pšenica	—	36691	36691	—	43928	43929	—	43624	43624	43624
Ječam	1497	—	1497	2176	—	2176	—	—	—	—
Kukuruz	—	11258	11258	—	11053	11053	1620	10057	11677	11677
Krumpir	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Djet. + luc. + DTS	1753	41899	43652	614	37349	37963	2039	34048	36087	36087
Ostalo krm. bilje	221	—	221	101	2739	2840	101	3119	3220	3220
Krumpir rani	—	7943	7943	—	7943	7943	—	7943	7943	7943
Duhan	—	12281	12281	—	12318	12318	—	3969	3969	3969
Povrće ljetno	1000	2073	3073	3618	18455	22073	1000	21073	22073	22073
Povrće plastenici	15	—	15	15	73	88	73	73	146	146
Povrće staklenici	—	—	—	—	—	—	26	—	26	26
Voćnjak novi	—	3200	3200	—	3200	3200	831	5980	6811	6811
Vinograd novi	—	—	—	—	—	—	4182	7173	11355	11355
Oranice i vrtovi ukupno	4486	115345	119831	6524	137059	143583	9872	137059	146931	146931
Voćnjak sadašnji	1169	20866	22035	1169	20866	22035	1169	42901	44070	44070
Vinograd sadašnji	1436	26004	27440	1436	26004	27440	1436	53444	54880	54880
Zimsko povrće	2600	7400	10000	10000	—	10000	10000	—	10000	10000

	Društveni	Privatni	Ukupno	Društveni	Privatni	Ukupno	Društveni	Privatni	Ukupno	Društveni	Privatni	Ukupno
	R j e š e n j a			R j e š e n j a			R j e š e n j a			R j e š e n j a		
	Društveni	Privatni	Ukupno	Društveni	Privatni	Ukupno	Društveni	Privatni	Ukupno	Društveni	Privatni	Ukupno
Livade												
— organizir.												
— neorganiz.												
— neorganiz.	184	—	184									
— u pašnjake u veći												
intenzitet prodaja livada društva.	426	7643	8069	610	7643	8253	610	4300	4910			
Ukupno	610	7643	8253	610	7643	8253	610	3343	3343	610	7643	8253
Pašnjaci												
— organizir.												
— neorganiz.	1024	—	1024	1024	—	1024	4793	—	4793			
— u veći												
intenzitet	96660	—	96660	96660	—	96660	92891	—	92891			
— privatni												
— prirodni	—	43495	43495	—	29965	29965	—	2555	2555			
— privatni												
intenziv.	—	143200	143200	—	156730	156730	—	184140	184140			
Ukupno	97684	186695	284379	97684	186695	284379	97684	186694	186694	97684	186694	284379

Tabela 3 — Broj stoke po rješenjima i sektorima vlasništva

	I			II			V			Ukupno		
	Društveni	Privatni	Spec.	Društveni	Privatni	Spec.	Društveni	Privatni	Spec.			
Krave paš-košni sistem	700	45040	—	45740	700	24494	20546	45740	700	22520	22520	45740
Krave koncentrat												
Tov teladi	—	—	5667	5667	—	—	21255	21255	—	—	21749	21749
Telad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21749	21749
150-220 kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tov junadi	10552	—	—	10552	100	—	—	100	100	—	—	100
Krmače proizvod.												
prasadi	—	800	—	800	—	800	—	800	—	800	—	800
Tov svinja	32000	1900	—	33900	32000	1900	—	33900	32000	1900	—	33900
Ovce	400	390280	—	390680	400	390280	—	390680	400	—	390280	390680
Tov janjadi	117080	—	—	117080	117080	—	—	117080	273200	—	—	273200
Kokoši — jaja												
+ meso	81400	628000	—	709400	81400	628000	—	709400	81400	628000	—	709400
Brojleri	—	—	—	—	—	—	4146100	4146100	4000000	—	10000000	14000000
Konji	—	18100	—	18100	—	18100	—	18100	—	18100	—	18100

biti zastupljena na 58 % površina individualnog sektora. Naravno da takva kretanja ne mogu biti postignuta samo dodatnim ulaganjima, već je za takva kretanja neophodno poduzeti i niz drugih prvenstveno organizacijskih mjera.

Razvoj stočarstva nije značajan u toj regiji što je i razumljivo obzirom na prirodne uvjete i raspoloživu krmnu bazu. Kako najveće prirodne mogućnosti postoje za razvoj ovčarstva bilo je za očekivati da će broj ovaca rasti. U svim rješenjima međutim broj ovaca ostao je na uvjetovanom minimalnom broju sadašnjeg stanja uz stanovita poboljšanja tehnologije i povećanu proizvodnju. I u ovoj proizvodnji kao i kod vinogradarstva ekonomski položaj te grane ne osigurava porast te proizvodnje. Da bi se omogućio porast te proizvodnje neophodno je da se stvore znatno produktivnije pasmine i efikasniji sistemi proizvodnje, kao i da se osiguraju povoljniji ekonomski uvjeti privređivanja u toj grani proizvodnje, kako bi se bolje iskoristili postojeći prirodni potencijali te regije kao što su pašnjaci, kamenjar pa i šumske površine te regije.

Bilansi potreba pojedinih poljoprivrednih proizvoda pokazuje da se za potrebe prehrane stanovništva moraju uvesti značajne količine prehrambenih proizvoda no te se količine u varijantama sa više investicionih sredstava nešto smanjuju što je naročito uočljivo kod krušarica. Dobivena rješenja međutim ukazuju da bi ulaganja trebala usmjeriti na porast tržišnih viškova onih proizvoda za što ova regija ima odgovarajuće komparativne prednosti, kao što su povrće, voće i grožđe te ovčje meso, što se vidi iz pregleda podmirjenja potreba i tržišnih prehrambenih proizvoda u dalmatinskoj regiji koje dajemo u tabeli br. 4.

Iz prikazane analize proizlazi da i u dalmatinskoj regiji kao specifično brdsko planinskom području postojeći ekonomski uvjeti privređivanja također ne pogoduju razvoju onih proizvodnji za što ta regija ima određene komparativne prednosti. Izuzetak od toga ima proizvodnja povrća koja je ograničena uvjetima plasmana.

ZAKLJUČCI

Kako se iz analize i pregleda razvojnih mogućnosti može zaključiti velike razlike u prirodnim uvjetima između pojedinih regija brdsko-planinskog područja, traže da se razrade odgovarajuće agrarno političke mjere koje bi bolje stimulirale razvoj one proizvodnje za koje regija ima određene komparativne prednosti. Iz modelskih rješenja, očito je također da se često razvoju nove produktivnije i kapital intenzivnije proizvodnje, ne može uklopiti u postojeće odnose cijena koje su formirane na otkupu tržišnih viškova pretežno naturalne proizvodnje, koja opet nije u stanju da podmiri rastuće potrebe za poljoprivrednim proizvodima. Smatramo da bi te činjenice trebalo uzeti u obzir prilikom definiranja agrarno političkih mjera.

Tabela 4 — Pregled zadovoljenja potreba i viškovi proizvoda

	I			II			IV					
	Podmir. iz vlast. proizvod.	Uvoz	Ukup. potreb. stanov.	Višak	Podmir. iz vlast. proizvod.	Uvoz	Ukup. potreb. stanov.	Višak	Pod. iz vla. stite proizvod.	Uvoz	Ukup. potr. stan.	Višak
Pšen. + raž. braš.	259768	648430	908198	—	620768	287430	908198	—	908198	—	908198	—
Kukuruz. brašno	61204	—	61204	—	61204	—	61204	—	61204	—	61204	—
Povrće	804814	—	804814	1952250	804814	—	804814	10568000	804814	—	804814	10114000
Krumpir	633585	—	633585	—	633585	—	633585	—	633585	—	633585	—
Voće bez južnog	713795	—	713795	—	713975	—	713795	—	713795	—	713795	583160
Grožđe u prerađ.	545600	—	545600	482292	545600	—	545600	482292	545600	—	545600	1940442
Goveđe	63434	119350	182784	—	50824	131960	182784	—	55094	127690	182784	—
Svinjsko meso	20863	193899	214762	—	20863	193899	214762	—	20863	193899	214762	—
Ovčje meso	26340	—	26340	8387	26340	—	26340	8387	26340	—	26340	1362
Perad meso	70646	97882	168528	—	70646	97882	168528	—	70646	97882	168528	—
Mlijeko u hl. sa prerađev.	626839	1016100	1642939	—	893939	749000	1642939	—	978149	664790	1642939	—
Jaja u 000 kom.	52607	153020	205627	—	94067	111560	205627	—	192604	13023	205627	—

Modelska rješenja pokazala su također da je neophodno intenzivirati istraživanja na pronalaženju boljeg sortimenta i tehnologije u biljnoj proizvodnji kao i novih pasmina stoke i sistema stočarske proizvodnje koje bi bile bolje prilagođene regionalnim uvjetima proizvodnje. To se naročito tiče istraživanja na sistemima ovčarske proizvodnje, proizvodnje krava — tele, kao i nekim sistemima tova goveda i ovaca na paši.

Iz prikaza dobivenih varijantnih rješenja vidi se da je moguće pomoću izrađenih modela izraditi veći broj varijantnih rješenja. Na taj način moguće je da se mijenjaju pojedini činioci (ciljevi, kriteriji ili mjere) te da se istraži kako bi se te promjene odrazile na proizvodnju i razvoj tih regija.

Obzirom da razvoj i rast dohotka poljoprivrednog stanovništva različito utječe na troškove i interes proizvođača za proizvodnju pojedinih proizvoda, smatramo naročito interesantnim da se pomoću takvih simulacijskih modela ispita utjecaj politike cijena i rasta osobnih dohodaka na promjene koje možemo očekivati u strukturi proizvodnje pojedinih regija.

Zbog svega navedenog smatramo da izrađene projekcije i konkretne kvantifikacije mogu poslužiti OOUR-ima i društveno-političkim organizacijama kao orijentacija i informacija prilikom utvrđivanja njihove razvojne politike i pomoć prilikom razrade agrarno političkih mjera. Smatramo međutim da bi bilo korisno nastaviti sa izradom varijantnih rješenja jer upravo takva permanentna istraživanja omogućuju bolje upoznavanje djelovanja pojedinih faktora u sistemu proizvodnje pojedinih regija, te bi omogućila još kvalitetniju razradu strategija razvoja analiziranih područja.